

Анотація. У статті розглянута та удосконалена методика дослідження кримінальної безпеки регіонів. За її допомогою розраховані індекси безпеки для регіонів України: загальний та за основними групами злочинів. На основі вирахованих показників проведено типізацію регіонів України за рівнем та характеристиками індексу безпеки та складено карту, у результаті виділено 3 типи (безпечні, достатньо безпечні та небезпечні регіони) та 16 підтипів регіонів України.

Ключові слова: соціально-демографічна безпека, кримінальна безпека, індекс кримінальної безпеки.

Вступ

У сучасному українському суспільстві простежується тенденція постійного зростання кількості зареєстрованих злочинів і засуджених осіб, це безумовно є негативним процесом. За інформацією МВС України, у 2011р. було зареєстровано 503059 злочинів (станом на 20.11.2012 – 433039 злочинів), з них 35% - це тяжкі злочини. Отже, кримінальний фактор залишається одним з головних чинників, що впливає на і на стан соціально-демографічної, і на стан національної безпеки в цілому.

Під соціально-демографічною безпекою прийнято розуміти стан соціуму, при якому на території регіону забезпечується стабільність та сталість процесу відтворення населення, що супроводжується підвищенням рівня життя та соціального розвитку. Якщо один з компонентів безпеки деградує, то починає «страждати» уся система. Один із таких компонентів – злочинність. Встановлення територіальних особливостей рівня кримінальної безпеки в Україні є одним з актуальних питань географії злочинності [1], це важливий елемент боротьби із злочинністю загалом.

Типізація регіонів України за рівнем кримінальної безпеки та виділення її характерних структурно-територіальних особливостей є метою даної роботи.

Дослідженнями впливу фактору злочинності на формування соціально-демографічної безпеки активно займаються вчені-криміналісти, а також географи. Зокрема, в Інституті комплексного аналізу регіональних проблем у місті Біробіджан Комаровою Т.М. було обґрунтовано типізацію регіонів Далекого сходу Росії за їх кримінальною безпекою [1]. Схожими питаннями також займаються у Сибірському відділенні РАН, цій темі присвячені роботи Шоткінова С.А., де розглядається кримінальна безпека Сибіру [3].

Матеріали і методи

Дослідження злочинності та її проявів в регіонах України проводиться на основі статистичних даних про неї, збір статистики МВС України та Державної служби статистики України є першочерговим завданням у розрахунку показників, що вказують на рівень кримінальної безпеки регіонів.

На базі отриманих даних для розрахунку рівнів безпеки регіонів стосовно злочинності загалом, та окремих її видів була використана методика А.А.Татаркіна та А.А.Кукліна [2], в основі якої лежить розрахунок економічної безпеки, при цьому виділяють рівні: безпечний, достатньо безпечний та небезпечний. Для обчислення індексу кримінальної безпеки використаний показник загального рівня злочинності, нормований з використанням методу лінійного масштабування, що часто вживається авторами. Цей метод заснований на визначенні референтних точок (мінімальних та максимальних значень індикаторів) за формулою [1]:

$$Y = 1 - ((X - X_{\min}) / (X_{\max} - X_{\min})), \quad (1)$$

де Y – рівень безпеки; X – рівень злочинності у n -регіоні; X_{\min} – мінімальний рівень злочинності; X_{\max} – максимальний рівень злочинності.

За цією формулою для кожного з регіонів України було розраховано індекс кримінальної безпеки для регіонів України. Чим вище значення показника, тим вище рівень безпеки населення (i , відповідно, нижча загальна злочинність). На основі цього індексу регіони були розділені на типи (I – небезпечні, II – достатньо безпечні і III – безпечні). Наступним кроком став аналіз структури (характеру) злочинів при врахуванні 4-х основних груп злочинів: злочини проти особи, злочини проти власності, економічні злочини та наркозлочини. Саме ці види злочинів в основному і визначають рівень злочинності у регіонах України. На основі попереднього лінійного масштабування за тією ж формулою (1) і наступного багатомірного

ієрархічного кластерного аналізу (за допомогою технічних засобів програми Statistica 7.0) було виокремлено підтипи регіонів у межах кожного з типів.

Результати і обговорення

У результаті розрахунків склалася наступна територіальна картина кримінальної безпеки регіонів України. На першому етапі дослідження, у залежності від значення індексу безпеки, нами були виділені наступні групи регіонів:

Безпечні: Волинська, Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька.

Достатньо безпечні: Донецька, Дніпропетровська, Житомирська, Кіровоградська, Київська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Харківська, Херсонська та місто Київ.

Небезпечні: АР Крим, Запорізька область та місто Севастополь.

Однак у цих типах регіонів, у залежності від загальної кримінальної безпеки, виділяються окремі підтипи регіонів за окремими групами видів злочинів, усього 16 підтипів (рис.1.).

Тип I Небезпечні регіони

Ia. АР Крим та Севастополь. Це найкризовіші регіони України, що мають найнижчий індекс загальної кримінальної безпеки. Найбільшу небезпеку складають злочини проти власності, на межі між небезпечним та достатньо безпечним станом балансують і інші види злочинів.

Iб. Запорізька область теж входить до групи небезпечних регіонів, де домінують і досягають кризових значень індексу безпеки, у формуванні кримінальної ситуації, наркозлочини та злочини проти власності.

Тип II Достатньо безпечні регіони

IIa. Донецька область, особливо небезпечними у своєму поширенні є злочини проти особи, тобто найтяжчі з наведених груп, відносно цих злочинів це найнебезпечніший регіон України. При цьому відносно інших груп злочинів цей регіон входить до групи достатньо безпечних.

IIб. Херсонська та Дніпропетровська області балансують на межі між достатньо безпечними та небезпечними регіонами, виходячи із загального рівня злочинності. Індекс безпеки розрахований за групами злочинів приблизно дорівнює середньо державному, і вони приблизно однакові.

IIв. Житомирська область має майже критичні показники злочинів проти особи та економічних злочинів, індекс безпеки близький до небезпечного, в той же час злочини проти власності та наркозлочини у своїх групах не складають небезпеки і відносно таких злочинів Житомирську область можна ідентифікувати, як безпечну.

IIг. Кіровоградська та Харківська області своїми значеннями індексу безпеки наближається до державного. Найбільш небезпечними в межах цієї території є злочини проти власності, однак вже не на стільки як у кризових областях. Значення індексу безпеки для злочинів проти особи та наркозлочинів вже наближається до безпечної групи. Найменш поширені економічні злочини.

IIд. Київська та Полтавська області наближені, за значенням індексу безпеки, до безпечних регіонів. Злочини проти особи, власності та наркозлочини включають регіони до достатньо безпечних, а економічні злочини до безпечних.

IIе. Луганська область вирізняється з поміж інших достатньо безпечних областей тим що знаходиться на межі між небезпечними та достатньо безпечними регіонами та передбачає високу небезпеку за поширенням злочинів в першу чергу тяжкого складу: злочинів проти особи та наркозлочинів. Показник безпеки за рахунок злочинів проти власності середньо державний, що впливає на загальний стан безпеки у регіоні і виводить регіон до типу достатньо безпечних. Також Луганська область надзвичайно небезпечна економічними злочинами.

IIж. Миколаївська та Одеська області. Для них характерне майже рівномірне створення небезпеки злочинами проти власності, економічними злочинами та наркозлочинами (показники близькі до державних). А ось злочини проти особи не складають небезпеки і наближують ці регіони до безпечних.

IIз. Київ, тут у формуванні групами злочинів безпеки території спостерігаються суттєві диспропорції: надзвичайну небезпеку формують злочини проти власності та наркозлочини, при цьому небезпека складена злочинами проти особи та економічними мінімальна.

Тип III Безпечні:

IIIa. Волинська, Закарпатська, Рівненська, Хмельницька області – це найбільша підгрупа у складі безпечних регіонів, від усіх інших вони вирізняються високим загальним рівнем безпеки та високими значеннями індексу безпеки основних груп злочинів, що його складають, але показники групи злочинів проти особи є дещо нижчими ніж інші.

IIIб. Вінницька, Сумська області мають середній у групі безпечних регіонів показник безпеки, але індекс безпеки злочинів проти особи та наркозлочинів наближає ці області до достатньо безпечних. Корисливі злочини (злочини проти власності та економічні) вирізняються високим значенням індексу безпеки.

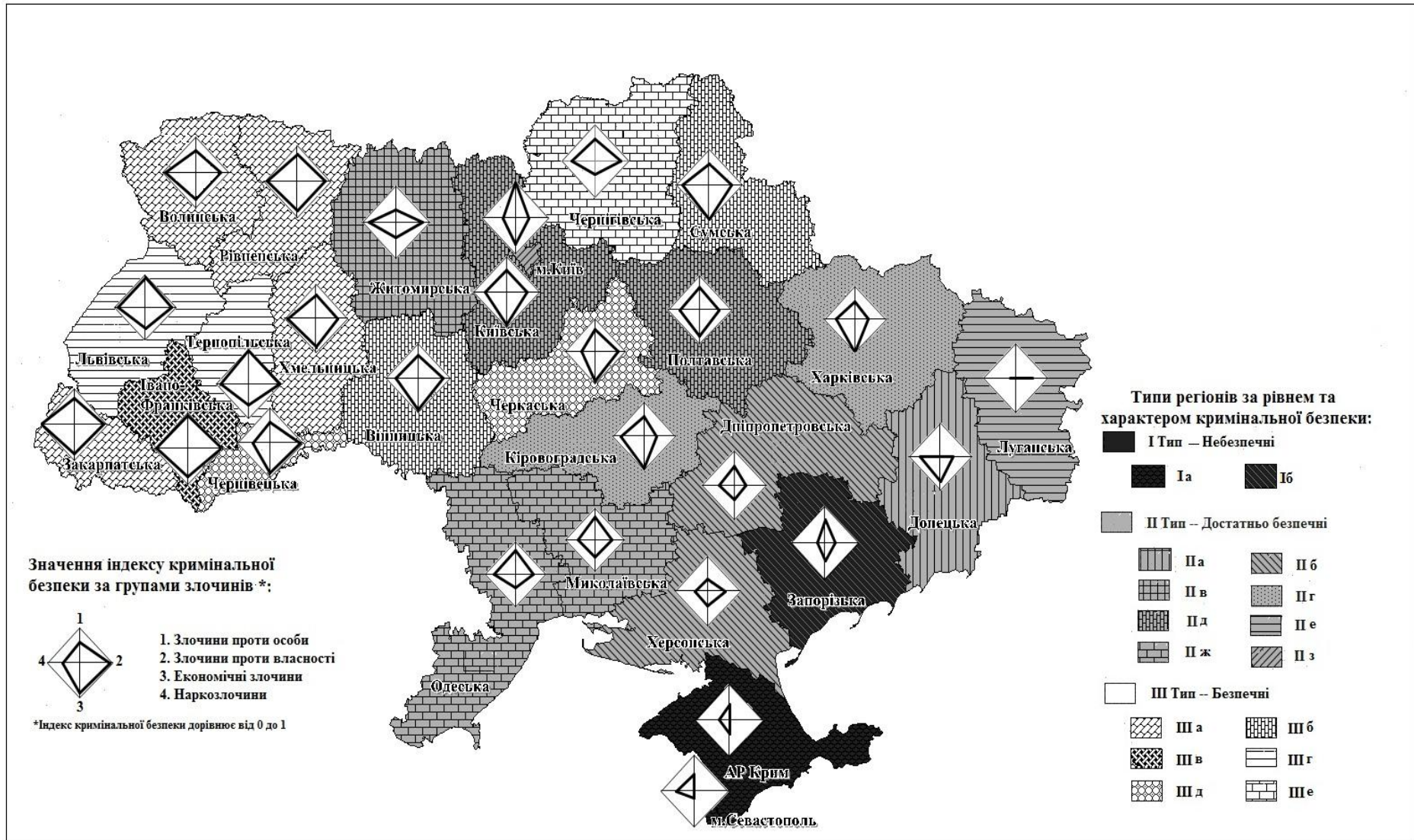

Рис.1. Типи регіонів України за рівнем та характером кримінальної безпеки, 2011 р. [укладено автором за 4,5]

IIIв. Івано-Франківська область є найбільш кримінально безпечним регіоном України як за середнім показником та і за індексами безпеки основних груп злочинів.

IIIг. Львівська та Тернопільська області теж мають середній у групі безпечних регіонів показник безпеки, та при цьому індекс безпеки економічних злочинів наближає ці області до достатньо безпечних. Індокси безпеки усіх інших груп злочинів майже максимальні.

IIIд. Черкаська та Чернівецька області знаходяться на межі між достатньо кримінально безпечними регіонами та безпечними. Особливу небезпеку у групі складають злочини проти особи та наркозлочини, група злочинів проти власності складає меншу небезпеку, хоча індекс безпеки теж не такий високий як у інших підтипів серед Безпечних регіонів. Економічні злочини не складають небезпеки.

IIIе. Чернігівська область, має середній загальний показник індексу безпеки у групі безпечних регіонів. Спостерігаються суттєві диспропорції між індексами безпеки груп злочинів: надзвичайно поширені економічні злочини, вони наближають регіон до небезпечного значенням індексу безпеки. Індекс безпеки злочинів проти особи близькій до показників групи достатньо безпечних регіонів. Найменшу небезпеку складають злочини проти власності та наркозлочини.

Висновки

Таким чином, найнебезпечнішими очікувано є західні та північні області, географічно рівень безпеки зменшується з північного заходу на південний схід. Найкритичніша ситуація на крайньому півдні. У групах злочинів ситуація дещо відмінна: тяжкі злочини проти особи найбільш поширені у західних областях, теж стосується і наркозлочинів. У випадку із корисливою злочинністю (злочини проти власності та економічні злочини) територіальні особливості розповсюдження повторюють загальнодержавні. Отже, безпека у основних групах злочинів теж відрізняється за регіонами, чим ще більше ускладнює загальну кримінальну ситуацію та пошук вирішення шляхів її поліпшення. Це, насамперед, стосується кризових регіонів, які потребують першочергового подолання цих негативних процесів.

Література

1. Комарова Т. М. Преступность, как фактор дестабилизации социально-демографической безопасности и снижения качества жизни населения (на примере Дальнего востока) / Т. М. Комарова // Право и инвестиции. – 2013. – №44. – С.54-59.
2. Татаркин А. А. Комплексная методика диагностики социально-демографической безопасности региона // А. А. Татаркин, А. А. Куклин // Экономика региона. – 2012. – №1. – С.221-230.
3. Шоткинов С. А. География преступности: вопросы теории и региональные проблемы Сибири / С. А. Шоткинов [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=6&magnum=3&magYear=2001>.
4. Злочинність в Україні: Стат. збірник / відповід. за випуск І. Калачова. – К.: Державна служба статистики України, 2011р. – 117 с.
5. Статистика МВС України 2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/?jsessionid=917C4912323F785B224C254F1E9CC9C9>

Аннотация. К. Сикач *Криминальная безопасность регионов Украины.* В статье рассмотрена и усовершенствована методика исследования криминальной безопасности регионов. С её помощью рассчитаны индексы безопасности для регионов Украины: общий и по основным группам преступлений. На основании рассчитанных показателей проведена типизация регионов Украины по уровню и характеристикам индекса безопасности и составлена карта криминальной безопасности, в результате выделены 3 типа (безопасные, достаточно безопасные и опасные) и 16 подтипов регионов Украины.

Ключевые слова: социально-демографическая безопасность, криминальная безопасность, индекс криминальной безопасности.

Abstract. K. Sikach *Crime safety of the regions of Ukraine.* In the article had been described and improved the research methodology of the criminal security of regions. With the help of methodology had been calculated indexes of security of the regions of Ukraine: total and by major groups of crimes. On the basis of this indexes were classified regions of Ukraine by the level and characteristics of the index and were composed the map of the crime safety. As a result, were identified three types (safety, enough safety and dangerous) and sixteen subtypes of the regions of Ukraine.

Keywords: social and demographic safety, crime safety, index of crime safety.

Поступила в редакцию 29.01.2014 г.